

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงประเมิณซึ่งได้ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการกองทุนและการบริหารจัดการเงินกู้ของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการในลักษณะของกลุ่มอาชีพ โครงการ กิจกรรมหรือในลักษณะอื่น ๆ โดยแบ่งเนื้อหาและสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินโครงการ
 - 1.1. ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.2. ความสำคัญและความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.3. รูปแบบของการประเมิน
2. การบริหารจัดการโครงการ
 - 2.1. ความหมายของการบริหารโครงการ
 - 2.2. กระบวนการและองค์ประกอบของการบริหารโครงการ
3. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ
 - 3.1. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการ
 - 3.2. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบความคิดในการวิจัย

1. การประเมินโครงการ

1.1. ความหมายของการประเมินโครงการ

การประเมิน มีความหมายตรงกันหมายถึงกลุ่มว่า Evaluation ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินยังพบว่า การประเมินมีคำที่เกี่ยวข้องหรือใช้ในความหมายเดียวกัน ได้แก่ การประเมินผล การวัดผล การตรวจสอบ การรายงานผล การควบคุมดูแล การประเมินและการตัดสินใจ การประเมินโครงการเป็นการวิจัยประยุกต์ที่นำเอาระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ในความ

สคริฟเวาน (Scriven, 1967; อ้างจาก เขวาคี วิบูลย์ศรี, 2539 : 21) ได้ให้นิยามไว้ว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้ข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลและการกำหนดเกณฑ์ประกอบในการประเมิน เป้าหมายสำคัญคือการตัดสินใจคุณค่าให้กับกิจกรรมที่ต้องการประเมิน

สตัฟเฟิลบีม (Staffelbeam, 1990 : 159; อ้างจาก สุวิมล ศิริกาญจน์, 2543 ก : 1) ได้กล่าวถึงการประเมินไว้ว่า เป็นกระบวนการรวบรวม เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการและผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจใน สถานการณ์ของ โครงการ

รอยซีและฟรีแมน (Rossi and Freeman, 1988 : 14; อ้างจาก รัตนะ บัวสนธ์, 2540 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินเป็นแบบแผนในการกำกับควบคุมการดำเนินงานของ โครงการ และประมาณค่าหรือคุณประโยชน์ของ โครงการ ซึ่งความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับรัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 9) ที่ได้สรุปความหมายของการประเมินโครงการ ไว้ว่าเป็นกระบวนการรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับ โครงการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มีมาเทียบเป็นเกณฑ์แล้วตัดสินใจให้มูลค่าต่อข้อมูล หรือ โครงการ

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 8-9) ได้สรุปความหมายของการประเมินโครงการดังต่อไปนี้ว่า มีความหมายที่ยังสามารถแยกออกไปในแต่ละด้านได้อีกว่า การประเมิน เป็นการตัดสินใจคุณค่าจากความคิดเห็น ตัดสินคุณค่าจากเกณฑ์ที่กำหนด หรือความหมายในเชิงกระบวนการ รวบรวมข้อมูล สารสนเทศ ตามความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การประเมินเป็นการให้ความสำคัญกับการนำเอาความคิดเห็นของผู้ประเมินมาตัดสินคุณค่าของสิ่ง สิ่งนั้น โดยที่มีการกำหนดเกณฑ์ การประเมินไว้และอาศัยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจพิจารณาผลการดำเนินงานของ โครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ

นอชกาลนันท์สุวิมล ศิริกาญจน์ (2543 ข : 15) สรุปไว้อีกว่า การประเมินเป็นการแสวงหาสารสนเทศ ที่ถูกต้อง ชัดเจนและเพียงพอแก่ผู้ใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจ ในการดำเนินงาน โดยต้องทำควบคู่ไปกับการดำเนินแผนงานหรือ โครงการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ทันเวลาสำหรับการแก้ไข ปรับปรุงโครงการ อีกทั้งเป็นการกำกับให้มีการดำเนินโครงการตามแผนหรือโครงการที่วางไว้

จากความหมายของการประเมินโครงการของนักวิชาการ ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ เป็นการตัดสินใจที่จะให้มูลค่าของผลงานที่ดำเนินการ ไปจากการกำหนด

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าของผลงาน และตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ

1.2. ความสำคัญและความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

ความสำคัญ และความมุ่งหมายของการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการที่จะอธิบายถึงเหตุผลที่จะต้องประเมินโครงการว่า ผลของความดีจากการดำเนินงานตามโครงการนั้นมีผลกระทบ และมีประโยชน์ต่อชุมชน หรือผู้บริหาร โครงการมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีความสำคัญดังกล่าวสามารถสรุปโดยสังเขปดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528 : 1) ได้ให้ความสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงการ ว่า สามารถใช้ประโยชน์ เพื่อการปรับหรือขยายโครงการ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่น้อยเพียงใด รวมถึงมีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง กล่าวคือผลของการประเมินจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบจุดเด่น จุดด้อย พร้อมทั้งสามารถวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และข้อจำกัด ความคุ้มค่ากับทุน แรงงาน การตัดสินใจ การคาดคะเน การตรวจสอบ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการได้

ประจุม รอดประเสริฐ (2535 ก : 75-76) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คล้ายกับการสำรวจระดับของความก้าวหน้าตามจุดมุ่งหมายของโครงการ ผลของการประเมินโครงการจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ การใช้ทรัพยากร การควบคุมคุณภาพของงานและการแก้ไขข้อผิดพลาดในอันที่จะเกิดขึ้นแก่ผลกระทบของโครงการและเป็นการกำหนดมาตรฐาน การสร้างขวัญ กำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน มีความซัดเซนมามากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสามารถช่วยให้การตัดสินใจในการบริหารโครงการและนำไปปฏิบัติตามโครงการของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการจึงอยู่ที่ ผลของการประเมิน ซึ่งข้อมูลจากการประเมินจะช่วยทำให้หน่วยงาน องค์กรทราบถึงผลของการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวว่า สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย หรือประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และมีประโยชน์ มากน้อยเพียงใดจากการดำเนินงานตามโครงการนั้น ๆ

1.3. รูปแบบการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการนั้น รูปแบบของการประเมินมีทั้งการประเมินตัวโครงการ ประเมินเมื่อเริ่มต้นการดำเนินงานหรือระหว่างดำเนินการและการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินโครงการ ผู้วิจัยเชื่อว่าการประเมินที่เน้นทางด้าน

การปฏิบัติจริงของ โครงการในรูปแบบของการประเมินแบบ CIPP Model ของแคเมียล แอล สตีฟเฟอรัมและคณะ (จำเนียร สุขทถายและคณะ. 2537 : 207-215) จะเป็นรูปแบบที่สามารถให้ คำตอบว่า นโยบาย แผนงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ รูปเล่มของกาประเมินแบบ CIPP Model ประกอบด้วยขั้นตอน ของการประเมิน 4 ประเภท ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งผลที่ได้จะเป็นเรื่อง ของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือ บริบทของชุมชนและ โครงการ อันจะนำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมายและการเปรียบเทียบระหว่าง การปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผลการประเมินรูปแบบนี้จะทำให้ทราบว่าวัตถุประสงค์ โดยังที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของโครงการได้

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ เพื่อการตัดสินใจในความเหมาะสมของแผนงานต่างๆของโครงการ โดยมีประเด็นในการประเมิน เช่น ความสามารถของหน่วยงาน องค์กรชุมชนหรือบุคลากร ยุทธวิธีที่ใช้สามารถตอบสนองหรือ บรรลุคือเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่อย่างไร เป็นต้น

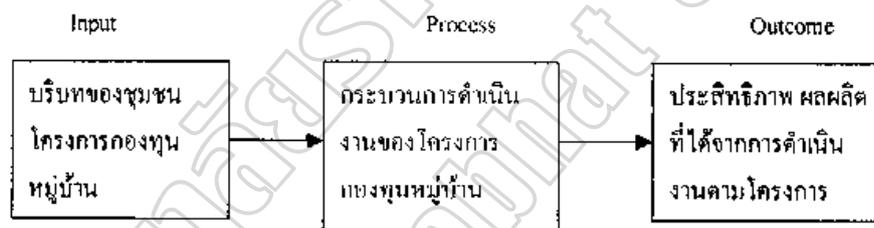
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่ง ข้อมูลที่เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค จุดเด่น จุดด้อยของแนวทางที่เลือกใช้และปฏิบัติแล้ว เช่น การวางโครงการ ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นในวัตถุประสงค์ หรือวิธีการสื่อสาร ความพอใจของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์และหรือระยะเวลาในการดำเนินโครงการ เป็นต้น

4. การประเมินผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและ เปรียบความเหมาะสมของความสำเร็จ การประเมินผลผลิตจะได้มาซึ่งข้อมูลที่ยืนยันว่าบรรลุจุดมุ่งหมาย มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยกระบวนการประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้าและ กระบวนการนำมาสรุปผลของการดำเนินงานตามโครงการ หรือ สิ่งที่ประเมินนั้น การประเมิน ผลผลิตสามารถอธิบายได้ว่า โครงการควรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่

จากการศึกษารูปแบบการประเมินโครงการตามรูปแบบจำลอง ซิปป์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบของการประเมินแบบ ซิปป์ เป็นการประเมินที่มีความต่อเนื่องเป็นวัฏจักร เมื่อมีการประเมิน บริบท หรือสภาวะแวดล้อมของชุมชนหรือ โครงการที่เป็นปัจจัยนำเข้านั้น ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นการ ประเมินการบรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนหรือ แนวทางการประเมินขั้นตอนต่อไปคือ การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต การ

เข้ากับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนและบริบทของโครงการต่อไป และข้อจำกัดของการประเมินแบบ CIPP Model คือการประเมินในรูปแบบนี้ไม่ได้เน้นการศึกษาถึงผลกระทบของโครงการ

ในการประเมินประสิทธิภาพโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ในด้านของประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการกองทุน และเงินกู้หรือจัดการเงินทุนที่ได้รับจากโครงการของคณะกรรมการกองทุน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการที่ดำเนินงานในหมู่บ้าน ซึ่งเริ่มตั้งแต่บริษัทหรือไปยังถึงต้นของชุมชน เมื่อโครงการได้ดำเนินตามกิจกรรมแล้ว กระบวนการหรือส่วนประกอบย่อยของโครงการ เปรียบเทียบนำไปปฏิบัติด้วยความเหมาะสม ถูกต้อง และบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านได้ โดยมีผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสามารถขยายถึงแก่เหตุที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ หรือผลของการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือมีประสิทธิภาพ โดยแสดงเป็นลำดับขั้นตอนของการประเมินได้ตามภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงแผนภาพการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการกองทุนหมู่บ้าน แบบ CIPP Model

2 การบริหารจัดการโครงการ

ในการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้าน กรณีตำบลเมืองท่า ถึงอำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาและนำเสนอเกี่ยวกับ การบริหารจัดการ โครงการ ได้ดังนี้

2.1 ความหมายของกรบริหารโครงการ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองถือได้ว่าเป็นอีกโครงการและกิจกรรมหนึ่งที่ รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ การดำเนินงาน ความโครงการดังกล่าวย่อมมีทั้งผลได้ผลเสียหรือความคุ้มค่าจากการลงทุน ซึ่งในกระบวนการของการดำเนินงานขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าขั้นตอนอื่น ๆ คือ การบริหารจัดการ โครงการ การที่จะทำให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ แนวคิดวิธีการดำเนินงานรวมทั้งเป้าหมายของ โครงการได้นั้น กระบวนการบริหารจัดการโครงการจึงมีส่วนช่วยให้โครงการสามารถแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาให้กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ประสบความสำเร็จได้

เทอร์เนอร์ (Turner, 1993 : 15) อ้างจาก วิพัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์และสุริยา วีรวงศ์, 2543 ก: 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารจัดการโครงการเป็นกระบวนการที่ทำให้โครงการประสบ ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย โดยอาศัยกระบวนการบริหารที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การปฏิบัติงาน และการควบคุมงาน รวมถึงระดับของการบริหารในส่วนที่เป็นแผนรวมและกลยุทธ์ ของโครงการด้วย

อนงทิพย์ เอกแสงศรี (2531 : 12-13) กล่าวถึง การบริหารจัดการ โครงการ ที่ดำเนินการ โดยภาครัฐ ไว้ว่า เป็นการบริหารการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นระเบียบและมี วัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง ในอันที่จะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพภายในระยะเวลาและวงเงินงบประมาณที่กำหนด ซึ่งการดำเนิน โครงการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงนั้น จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ โครงการหลัก (Program) ที่โครงการนั้นเป็นส่วนประกอบอยู่

ประชุม รอคประเสริฐ (2535, ข: 47-48) ได้กล่าวไว้อีกว่า การบริหารโครงการ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร การกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การประสานงานระหว่าง บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอก ที่ประกอบด้วยปัจจัยของการ บริหาร 4 ประการคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการหรือหลักการการบริหาร

ส่วนวิสูตร วีระคำแข็ง (2543 : 5-7) ได้ให้ความหมายของการบริหารโครงการไว้ว่า

ถึงอำนาจความแตกต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูล ระบบงาน เทคนิค เงินทุน เวลาและความร่วมมือของทีมงาน ที่เป็นส่วนประกอบของโครงการ โดยดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการและขั้นตอน

โดยสรุป ความหมายของการบริหารโครงการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารโครงการ เป็นการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อที่จะสนองตอบต่อความต้องการ และมีผลงานจากการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้เป็นที่ประจักษ์ในทิศทางที่องค์กรต้องการ เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน งบประมาณ เป็นต้น

2.2 กระบวนการและองค์ประกอบของการบริหารโครงการ

การบริหารจัดการเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โครงการจะสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้นั้น การบริหารจัดการเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอกระบวนการบริหารโครงการและองค์ประกอบของการบริหารจัดการโครงการที่นักวิชาการได้อธิบาย และให้แนวทางของการบริหารจัดการโครงการให้มีประสิทธิภาพพอสังเขปดังนี้

ฮังรี ฟาโยล์และ ออร์ดเวย์ ทีล (Henri Fayol & Ordway Teed ; อ้างจาก อุทัย หิรัญ โด. 2525. ก : 6-7) ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารโครงการ ประกอบด้วย

1. การวางแผนหรือการกำหนดนโยบาย
2. การจัดองค์กรและการจัดปฏิบัติงาน
3. การสั่งการและมอบอำนาจหน้าที่
4. การประสานงาน
5. การควบคุมงาน หรือการตรวจสอบควบคุมความก้าวหน้าของงาน
6. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

ในขณะที่เดียวกันกูลิค และอูริวิก (Luther Gulick & Lyndall Urwick. 1937 ; อ้างจาก อุทัย หิรัญ โด. 2525. ข : 8-9) ก็ได้สรุปถึงกระบวนการและองค์ประกอบของการบริหารจัดการไว้ใน Paper on the science of Administration เมื่อปี ค.ศ. 1937 ซึ่งเรียกว่า POSDCORB Model ประกอบด้วย

1. P = Planning หมายถึง การวางแผน
2. O = Organizing หมายถึง การจัดองค์การ
3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลมาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดองค์การ
4. D = Directing หมายถึง การกำกับ อำนวยการบัญชางาน

6. R – Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน

7. B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณ

นอกจากนี้ประชุม รศค.ประเสริฐ (2535. ค : 48-49) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารโครงการไว้ว่า การบริหารประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ได้แก่

1. การวางแผน
2. การจัดหน่วยงานหรือองค์กร
3. การจัดบุคคลให้เข้าทำงาน
4. การประสานงาน
5. การควบคุมประเมินผล
6. การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการปฏิบัติงาน โครงการ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รัฐบาลได้กำหนดการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการกำหนดนโยบาย และหลักเกณฑ์โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ในส่วนที่สองเป็นการบริหารงานด้านการเงิน ซึ่งมีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่รัฐจัดสรรเงินทุนให้กับหมู่บ้านแห่งละ 1 ล้านบาท เป็นการให้ประชาชนบริหารจัดการกันเอง ภายใต้ปรัชญา การร่วมคิดและดำเนินการ โดยกระบวนการประชาสังคม และการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งในการบริหารจัดการเงินกองทุน กระบวนการและองค์ประกอบของการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วข้างต้นนั้น การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน จะให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างสวัสดิการสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้นั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารโครงการเงินการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในโครงการ โดยอาศัยส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงการ ไม่ว่าจะเป็น เงิน คน และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ภายในองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามโครงการ ซึ่งมีกระบวนการและองค์ประกอบของการบริหารจัดการ โครงการ ประกอบไปด้วย

1. การวางแผนการดำเนินงานกองทุน
2. การจัดรูปองค์กรหรือการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร

5. การตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงาน
6. การได้รับการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการบริหารจัดการ

3 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการและเงินกู้

ในการวิจัยประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา ตำบลแม่ทองยาง กิ่งอำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมาครั้งนี้ เป็นการวิจัยถึง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จึงเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ โครงการ ซึ่งในความหมายของคำว่า “ประสิทธิภาพ” ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพอที่จะสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

ปอยสเตอร์ (Poister, 1978 ; อ้างจาก ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529 : 42) ได้กล่าวถึงความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า มีความหมายเป็นสองลักษณะ คือลักษณะแรกตีความหมายด้านเทคโนโลยี (technological efficiency) ที่เป็นการสร้างผลผลิตหรือผลลัพธ์โดยใช้ความพยายามหรือค่าใช้จ่ายในอัตราที่ต่ำสุดหรือประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิผล โดยจำกัดความพยายามด้านค่าใช้จ่าย ลักษณะที่สองตีความหมายด้าน เศรษฐศาสตร์ (economic efficiency) ที่ตีความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายกับผลประโยชน์ทั้งหมดของโครงการ โดยสรุปความหมายของประสิทธิภาพดังกล่าว หมายถึง อัตราส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์หรือสิ่งส่งออกของนโยบาย แผนงาน โครงการกับความพยายามหรือปัจจัยนำเข้าสู่ นโยบาย แผนงาน โครงการ โดยมุ่งที่การเพิ่มผลลัพธ์ในระดับสูงสุดต่อหนึ่งหน่วยของการลงทุนหรือมุ่งที่ การลดการลงทุนที่ต่ำสุดต่อหน่วยของผลลัพธ์ที่เพิ่มขึ้น และประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้สรุปไว้อีกว่า ประสิทธิภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแสวงหาวิธีที่ดีกว่าเพื่อดำเนินงานให้ได้ผลลัพธ์เช่นเดิม มรรควิธีที่ดีกว่าตามความหมายดังกล่าว หมายถึง การประหยัดงบประมาณ เวลา บุคลากรและวัสดุ อุปกรณ์

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์และสุรียา วีรวงศ์ (2543 ข : 35) ได้ให้ความหมายของ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับปัจจัยนำเข้า ที่เน้นและพิจารณาปัจจัยนำเข้าที่ประกอบด้วยทรัพยากร เวลา วิชาการ เทคโนโลยี และการทุ่มเทในการปฏิบัติงานตามโครงการนั้น ๆ

ในความหมายและความสำคัญของคำว่า ประสิทธิภาพที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีประสิทธิภาพ ของการบริหารจัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้านนั้นขึ้นอยู่กับ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่วนประกอบย่อยของโครงการนั้น (นโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ) สามารถสนองตอบต่อความต้องการของกลุ่ม องค์กรและสมาชิก ได้ ภายใต้อิทธิพลที่มีอยู่ในชุมชนอย่างจำกัด

3.1.ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมหรือแผนงานต่าง ๆ ของทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน สิ่งหนึ่งที่เป็นความมุ่งหวังขององค์กรหรือหน่วยงานเหล่านั้น คือ การบรรลุผลตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของ โครงการที่สนองตอบต่อกุ่มเป้าหมายได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการศึกษาถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ โครงการ กรณียโครงการ กองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าศึกษา เอกสาร บทความทางวิชาการที่นักพัฒนา นักวิชาการ ต่างๆ ได้รวบรวมประสาเถารณ์และนิ แสนย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการดำเนินงานหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานตาม โครงการมีประสิทธิภาพของกลุ่ม หรือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมใน ลักษณะเดียวกันกับ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากประสบการณ์และการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการ โครงการดังกล่าว พบว่า ความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จของ โครงการขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญหลายประการ การวัดความมีประสิทธิภาพของโครงการจึง มุ่งตรงไปที่ ผลประ โยชน์ที่ได้จากการทำงาน ความมีประสิทธิภาพขององค์กรหรือโครงการ ได้มีผู้ ให้ความหมาย และนิยามไว้ดังนี้

สเตออส (Steers : อ้างจาก ภรณ์ มหามนต์. 2529 ก : 76-103) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ได้ และมีประสิทธิภาพนั้น เกิดจาก

1. ลักษณะขององค์กร ได้แก่

1.1 โครงสร้างขององค์กรซึ่งประกอบด้วย การกระจายอำนาจ การมีควมชำนาญ พิเศษ การจัดองค์กรหรือขนาดขององค์กรและหน่วยงาน ความเป็นทางการขององค์กร การบังคับบัญชา เป็นต้น

1.2 เทคโนโลยี ประกอบด้วย การปฏิบัติ วัตถุประสงค์และความรู้

2. ลักษณะของสภาพแวดล้อม ได้แก่

2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ประกอบด้วย ความสลับซับซ้อน ความมั่นคงและ ความไม่แน่นอน

2.2 สภาพแวดล้อมภายในหรือบรรยากาศภายในองค์กร ประกอบด้วย แนวโน้มของความสำเร็จ ความเอาใจใส่ แนวโน้มการให้รางวัลและการลงโทษ ความมั่นคงและความเสี่ยง การเปิดเผยและการป้องกัน เป็นต้น

3. ลักษณะของพนักงาน ได้แก่

3.1 ความผูกพันต่อองค์กร เช่น ความสนใจ การรักษาไว้หรือความผูกพันใจ

3.2 การปฏิบัติงาน เช่น การตั้งใจหรือเป้าหมายและความต้องการ ความสามารถ ความซัดจั้งของบทบาทหน้าที่

4. นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ได้แก่

4.1 การวางเป้าหมายที่แน่นอน

4.2 การจัดหาและการใช้ทรัพยากร

4.3 การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน

4.4 กระบวนการติดต่อสื่อสาร

4.5 ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ

4.6 การปรับตัวขององค์กรและการริเริ่มสิ่งใหม่

เช่นเดียวกันกับที่คาทซ์ และคาห์น (Katz and Kahn; อ้างจาก ภาณี มหามนต์, 2529 ข : 8-11) ที่เชื่อว่า ประสิทธิภาพของ ใครงการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และการดำเนินงานขององค์กรเหล่านั้นจะต้องเป็นองค์กรที่มีระบบเปิด (open system) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร

2. การผลิตผ่าน หมายถึง การฝึกอบรมหรือการให้บริการและการดำเนินกิจกรรมภายใน

องค์กร

3. ผลผลิตที่ได้ หมายถึง ผลผลิตขององค์กรนั้นมีความต่อเนื่องและได้รับการยอมรับจาก

สภาพแวดล้อมขององค์กร

4. ปัจจัยนำเข้าที่เป็นข้อมูลข่าวสาร

5. ภาวะความมั่นคงและความคล่องตัว

6. การแสดงให้เห็นความแตกต่าง

7. การผสมผสานและการประสานงาน

8. ระบบในฐานะเป็นวงจรของเหตุการณ์ คือ รูปแบบของกิจกรรมขององค์กรมีลักษณะเป็นวงจรมีการหมุนเวียนของทรัพยากรและผลผลิตที่ได้

9. การถึงเป้าหมายสุดท้ายเท่ากัน กล่าวคือ ถึงเมื่องค์กรจะมีกรเริ่มต้น หรือวิธีการทำงานที่แตกต่างกันแต่เป้าหมายเดียวที่จะให้ถึงคือ การบรรลุวัตถุประสงค์ของ โครงการที่เท่าเทียมกัน

บลาคอร์ และเนียวูเซอร์ (Backer & Neuhauser ; อ้างจาก ภรณ์ มหามนต์. 2529 ค : 113) ก็ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า ประสิทธิภาพขององค์กรเกิดขึ้นจาก

1. สภาพแวดล้อมขององค์กรมีความซับซ้อนต่ำหรือมีความแน่นอนและละเอียดถี่ถ้วนแน่ชัด

2. การกำหนดระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน

เบเคน และกอร์ดอน (Becken & Gordon ; อ้างจาก ภรณ์ มหามนต์. 2529 ง : 114)

กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับ การเลือกวิธีการ ระเบียบปฏิบัติที่ดีที่สุดขององค์กร และองค์กรมีความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากร พร้อมทั้งสามารถจัดการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในองค์กร ได้ รวมถึงความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งทั้งการปรับตัวตามความจำเป็น อันจะเกิดจากสภาวะแวดล้อมได้เช่นกัน

ภทรานี สัทพ์พันธ์ (2542 : 49-50) ได้รายงานผลการประเมินการดำเนินงาน โครงการ บงกอกโมโตโรบัส ด้านการบริหารจัดการโครงการ พบว่า การประเมินด้านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหาร โครงการ เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. การกำหนดภารกิจโครงการที่ชัดเจน
2. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง
3. การจัดการบริหารบุคคล
4. การยอมรับจากผู้รับบริการ
5. การขจัดปัญหาและอุปสรรค
6. การแสวงหาความร่วมมือจากภายนอก

ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น ผลการศึกษาสรุปว่า มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารโครงการ ได้เป็นอย่างดี

เชษฐพงศ์ มีสุวรรณ (2542 : 73) ได้ประเมินผลการดำเนินงานโครงการคลองประปาฝั่งตะวันตก ผลของการประเมินสรุปได้ว่า การบริหารโครงการให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับ กระบวนการบริหารโครงการ ที่ประกอบด้วย การวางแผนโครงการ การจัดองค์กร การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมถึงการตรวจสอบติดตาม การ

ที่จะละเลย ละทิ้งส่วนหนึ่งส่วนใดไปไม่ได้เพราะจะทำให้การบริหาร โครงการทั้งหมดประสบความ สัมผลไม่ได้

จุติมา วรวิสุทธิสารกุล (2542 : 108-109.) ได้ประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ทองคำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการบริหาร โครงการ พบว่า เกิดขึ้น จากการดำเนินงานที่สาม เสดมมีผลผลิตได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ภายใต้งบประมาณ ระยะเวลา และมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งมีปัจจัยหลัก การกำหนดภารกิจของ โครงการ บุคลากร ความรู้ ความชำนาญด้านเทคนิค การจัดองค์กร แผนปฏิบัติงานของ โครงการ และการปรึกษาหารือกับผู้รับ บริการ

การดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นโครงการกิจกรรม ที่มี การดำเนินงานในลักษณะเดียวกับกับการดำเนินงานโครงการกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุน ส่งเสริม เช่น โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กช.คจ) โครงการส่งเสริมเพียง การพัฒนาชนบท (สพช.) การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและเศรษฐกิจ เริ่มต้น เมื่อพิจารณาถึงแนวทาง กระบวนการ และวิธีการดำเนินงานของ โครงการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองแห่งชาติแล้ว การมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการ สรุปได้ว่า นอกจาก การจัดระบบขององค์กรตามแนวทางที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ การบริหารงานของ คณะกรรมการกลุ่ม องค์กรหรือกองทุน ซึ่งมีผลการศึกษาที่จะอธิบายพอสังเขป ได้ดังนี้

กลุ่มอุทกพระพาย (นามแฝง). (2545 : 2-4) ได้รายงานผลการศึกษานโยบายกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กรณีการศึกษาดูงาน 4 ภาคที่ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดภูเก็ตของนักบริหารระดับสูง วิทยาลัย นักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. ได้อธิบายไว้ว่า การมีประสบการณ์ และความพร้อมของชุมชน การมีภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชน และมีโครงสร้าง หน้าที่ ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความชัดเจน พร้อมทั้งนำมาปรับใช้ในการ ดำเนินงาน สามารถทำให้การบริหารจัดการ โครงการมีประสิทธิภาพ

เก่ง สิงโตทอง (2545 : 16-18) ซึ่งได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ใดศึกษาข้อมูลเชิงลึกระดับหมู่บ้านใน 4 ภาคของศูนย์ ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน ทั้ง 12 เขต (75 จังหวัด) ของกรมการพัฒนาชุมชน ก็พบว่า หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการรวม กลุ่ม องค์กรชุมชน และเคาบริหารจัดการกองทุนพร้อมทั้งกองทุนมีระเบียบที่ชัดเจน สมาชิกมี ความสามัคคี มีการจัดทำแผน และขั้นตอนการ ปฏิบัติงานชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์และประชุม

การบริหารงาน และคณะกรรมการฯ ใช้มติ ในที่ประชุมตัดสินใจดำเนินงาน จะสามารถทำให้การบริหารจัดการ โครงการหรือกองทุนมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ปรีดี โชติช่วง (2544 ก : 3) ได้นำเสนอไว้ว่า ระเบียบข้อบังคับของกองทุนหรือกลุ่มยังเป็นเป้าหมายสำคัญของการบริหารจัดการกองทุน อย่างเช่น กรณีบ้านป่างอก ตำบลท่าวังใต้ อำเภอวัง จังหวัดลำปาง และกรณีกองทุนบ้านกุดเขม ตำบลโคกกลาง อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ที่คณะกรรมการบริหารกลุ่มได้กำหนด หลักเกณฑ์ ข้อบังคับย่อยขึ้นมา เพื่อดำเนินการภายในกลุ่ม ให้มีความเหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางกลุ่มเรียกว่า บัญญัติ 10 ประการของหมู่บ้าน ที่สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องปฏิบัติตาม เช่น สมาชิกทุกคนต้องมีเงินออมและเงินหุ้นอยู่ในกองทุน อย่างน้อย 5 หุ้น ๆ ละ 10 บาท และสมาชิกต้องไม่เสพยาเสพติดหรือจำหน่ายยาเสพติด ต้องมีผู้ค้ำประกันและรับผิดชอบร่วมกันเรื่องค้ำเงินหุ้น หรือต้องได้ร่ำ โทนตัดสิทธิสวัสดิการอื่น ๆ ของกลุ่มถ้าหากมีประวัติเสีย ทางด้านการเงิน รวมทั้งการจำหน่ายเงินค้ำของสมาชิกกลุ่มซึ่งสมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตามกติกาของกลุ่มที่มีการแต่งตั้งผู้แทนการตลาด ซึ่งมีหน้าที่ในการคิดราคาค้นทุนของสินค้าและค่าค้ำเงินวงนของกลุ่ม

สัมพันธ์ เตชะอริก (2544 : 2-3) ได้รายงานผลการประเมินผลโครงการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนชุมชน (SIF) สรุปได้ว่า การประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรม การจัดทำป้ายประกาศการดำเนินงาน ให้แก่สมาชิกได้ทราบในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ นั้น เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนพร้อมทั้งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจในทุกระดับคือ ระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน เป็นกรณีเปิด โอกาสในการสร้างความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้เช่นกัน

ลัดดา จุฑะกนกและประพันธ์ วรรณบวร (2545 : 39-44) สรุปไว้ว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม องค์กรชุมชนในส่วนของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมอยู่นั้น มีปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม องค์กรเหล่านั้น ว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบเข้าด้วยกัน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านปัจจัยส่งออก โดยอธิบายพอสังเขปได้ว่า

ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก มีความรู้และทักษะในการดำเนินงาน อยู่ก่อนแล้ว หรือมีวัตถุประสงค์ในท้องถิ่นและวัตถุประสงค์พร้อม การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก

ปัจจัยด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การมีกฎกติกาในการดำเนินงานชัดเจน มีการวางแผนล่วงหน้า มีการประชุมสม่ำเสมอ ได้รับการยอมรับชมเชยเพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ ได้รับข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สมาชิกร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ

ปัจจัยด้านส่งออก ประกอบด้วย การแบ่งปันกำไรหรือจัดสวัสดิการแก่สมาชิกด้วยความ เป็นธรรม สมาชิกมีความพอใจในการปฏิบัติงาน เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม หรือมีจำนวน สมาชิกเพิ่มขึ้น

สรุปแล้วการบริหาร โครงการหรือกิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งหรือองค์ประกอบหนึ่งที่มีความ สำคัญต่อองค์กรนั้น ๆ ความมีประสิทธิภาพของการบริหารโครงการ จึงสรุปได้ว่า เกิดขึ้นจาก

1. สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กร
2. การจัดองค์กรหรือ โครงสร้าง หน้าที่ของบุคลากรภายในองค์กร
3. การกำหนดภารกิจหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร
4. การประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง
5. การประชาสัมพันธ์และจัดทำแผนการปฏิบัติงาน
6. การติดตามตรวจสอบและประเมินผล

3.2 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้

การประเมินประสิทธิภาพของการบริหาร จัดการ โครงการที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วใน ข้างต้นเป็นความมุ่งหมายหนึ่งที่ผู้วิจัย ได้กำหนดขึ้นเพื่อการศึกษาประเมินประสิทธิภาพการบริหาร จัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้าน กรณีศึกษา ตำบลเมืองยาง กิ่งอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็น โครงการที่สามารถวัดผลสำเร็จของโครงการได้ จากประสิทธิภาพการบริหาร จัดการเงินกู้ อีกประการหนึ่งเช่นกัน โดยพิจารณาจากการบริหาร จัดการเงินกู้ทั้งในส่วนของสมาชิกกองทุน และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกที่กู้เงิน กองทุน ไปมีผลผลิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ มากน้อยเพียงไร นั่นคือ ผลผลิตจากเงินกู้ การมีประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการเงินกู้จึงกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากทั้ง คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน ผลการศึกษาเอกสาร บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการเงินกู้ สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการเงินกู้เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1 ปัจจัยด้านการพิจารณาอนุมัติเงินกู้

ประพันธ์ วรรณบวร (2544 : 3) ได้ศึกษาและสรุปไว้ว่า การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ ความ

โครงการประสบผลสำเร็จ อย่างเช่น กรณีบ้านคันทรง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าการบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกจะตั้งเป็นไปตามที่กลุ่มกำหนดไว้คือ การส่งคืนเงินกู้ กลุ่มได้มีมติว่า ทุกวันที่ 9 ของทุกเดือนหรือทุกวันที่ 5 ของเดือน เป็นวันทำการ โดยในช่วงเช้าถึงเที่ยงเปิดให้สมาชิกฝาก-ถอนเงิน และชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย รวมทั้งผู้ที่ประสงค์จะกู้เงินเขียนคำร้อง และยื่นเรื่องของกู้ คณะกรรมการจะพิจารณาในช่วงบ่ายของวันเดียวกัน ซึ่งเป็นการกำหนดวันสำหรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่มไว้อย่างชัดเจน เช่นกันกับการคิดอัตราดอกเบี้ยและการกำหนดระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ ต้องเป็นอัตราที่ชาวบ้านและสมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นเอง หรือวงเงินกู้ ที่สมาชิกจะกู้เงินต้องมีหุ้นกับ กองทุน พร้อมทั้งมีการค้ำประกัน การกู้เงินแต่ละครั้งสมาชิกต้องค้ำประกันกันเองอย่างน้อย 2 คน พร้อมสำเนาหลักฐานที่ดิน

2 ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่าย

ปรีดี ไชติช่วง. (2544 ข : 3) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า เครือข่ายมีความสำคัญไม่น้อยในอันที่จะทำให้กลุ่ม องค์การประสบความสำเร็จ อย่างเช่น การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของบ้านกุศลสิน ตำบลโลกกลาง อำเภอยี่งอ ยานาจ จังหวัดยะลา จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกองทุนของบ้านกุศลสิน มีการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต กับผู้จำหน่ายซึ่งอาศัยเครือข่ายอื่น ๆ ของกลุ่มที่มีอยู่ช่วยในการบริหารจัดการด้านการตลาดโดยอาศัยเป็นแหล่งจำหน่ายผลผลิตของหมู่บ้านได้

ในทำนองเดียวกัน อนุก นาคะบุตร. (2544 : 16) ที่ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการสร้างเครือข่ายในกรณีของบ้านตลาดม่วง-ตลาดเหนือ ที่ให้ความสำคัญกับ การสร้างเครือข่ายและได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายอาสาสมัครฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขต สปก. จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็น 1 ใน 34 เครือข่ายของศรีนครบ้านในเครือข่ายภูมิปัญญาไทย การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายดังกล่าวถือว่าสำคัญยิ่งของการพัฒนาหมู่บ้าน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกเครือข่ายทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเร่งรัดพัฒนากระบวนการในการบริหารจัดการซึ่งกันและกันทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน

3 ปัจจัยด้านการดำเนินงานในรูปแบบของกลุ่ม

ปรีดี ไชติช่วง (2544 ค : 3) ได้นำเสนอแนะสรุปไว้ว่าการดำเนินงานในรูปแบบของกลุ่ม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กองทุนหรือโครงการมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น กลุ่มบ้านน้ำจั้น ตำบลเขาสามยอก อำเภอมะนัง พะนบุรี จังหวัดพะนบุรี และกรณีของบ้านปางคอก ตำบลหลวงใต้ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง มีการบริหารจัดการ โครงการหรือกองทุน โดยอาศัยพลังของการรวมกลุ่มเป็นหลัก

จัดทำโครงการในนามของกลุ่มอาชีพซึ่งจะต้องมีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 10 คน หรือมีสตรีเข้าร่วมอย่างน้อย 3 คน

4 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงาน

สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (น.ป.ท.) ได้รายการผลการดำเนินงาน โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กข.คจ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่าความสำเร็จของโครงการ ขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ฝ่ายเข้ามามีเกี่ยวข้องและให้การสนับสนุน ซึ่งประกอบไปด้วย

1 คณะกรรมการกองทุน กข.คจ.ประจำหมู่บ้าน พบว่า คณะกรรมการมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานและปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและบริหารงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประชุมกรรมการและสมาชิกครัวเรือนยากจนเป้าหมายเป็นประจำทุกเดือน มีการติดตามและสนับสนุน แนะนำในการประกอบอาชีพ และมีการแจ้งเตือนล่วงหน้า 1 เดือนหรือ 2 เดือนให้ครัวเรือนทราบก่อนถึงกำหนดการชำระคืนเงินยืม

2 คัดสมาชิกครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ที่มีการดำเนินงานตามโครงการด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่มีความขัดแย้งด้านการยืมเงินทุน มีการนำเงินไปประกอบอาชีพอย่างจริงจัง ใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา มีความสามัคคี ปฏิบัติตามระเบียบและกฎของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน

3 ครัวเรือนเป้าหมายที่พัฒนาชุมชน มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อนการดำเนินงานตามโครงการทำให้เกิดการเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานที่ตรงกัน พร้อมทั้งให้คำแนะนำติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

5 ปัจจัยด้านการติดตามประเมินผล โครงการ

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา (2545 : 36-38) ได้สรุปผลการดำเนินงาน โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา 21 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ว่า มีผลการประเมินโครงการ ด้านการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นไปตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้ ตามแบบการประเมินโครงการ จำนวน 23 ข้อ ซึ่งในจำนวน 23 ข้อมีผลการประเมินที่อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 20 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 84.62 ถึง 99.84 ของกองทุนที่ศึกษาทั้งหมด โดยคุณลักษณะที่เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำแนกคุณลักษณะตามระดับร้อยละของผลการประเมินจากลำดับ

- 1 มีการแต่งตั้งบุคคลหรือองค์กรในพื้นที่เป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือการดำเนินงานอย่าง
เหมาะสม
- 2 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับจากส่วนกลางมีความเหมาะสม
- 3 มีการวางแผนปฏิวัติงานของกองทุนฯและการปฏิบัติตามอย่างเหมาะสม
- 4 กรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะพัฒนากองทุน
- 5 คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน-มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความรู้ความ
สามารถ
- 6 กองทุนช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพและความเข้มแข็งมากขึ้น
- 7 กองทุนช่วยให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้
- 8 มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างบุคลากรที่ทำหน้าที่ในกองทุนอย่าง
เหมาะสม
- 9 นโยบายการอนุมัติให้กู้เน้นการกระจายอย่างยุติธรรม
- 10 มีการประชุมของคณะกรรมการกองทุนฯอย่างสม่ำเสมอ
- 11 กระบวนการคัดเลือกผู้กู้เป็นไปตามหลักเกณฑ์
- 12 การประชุมกรรมการมีการจดบันทึกที่ดี
- 13 กองทุนช่วยให้เกิดกิจการ
- 14 มีการตัดสินอนุมัติเงินกู้้อย่างเหมาะสม
- 15 มีการทำทะเบียนเอกสารและจัดระบบเอกสารอย่างเหมาะสม
- 16 มีการทำบัญชีอย่างเหมาะสม
- 17 มีการจัดสรรดอกผลและผลประโยชน์อื่นจากกองทุนฯอย่างเหมาะสม
- 18 จำนวนทุนสะสมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- 19 กองทุนช่วยให้เกิดเครือข่ายการตลาด
- 20 กองทุนช่วยให้เกิดกิจการใหม่

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินทุน
หรือเงินกู้ของกลุ่ม องค์กรชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ ความรับผิดชอบในการ
ส่งคืนเงินกู้ การคิดอัตราดอกเบี้ยพร้อมทั้งมีการสร้างเครือข่าย ดำเนินงานในรูปของกลุ่ม การปฏิบัติ
ตามโครงการของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารกองทุน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอกหรือ
กลุ่มเป้าหมายโดยตรง คือสมาชิกกลุ่ม องค์กรชุมชนและการติดตามประเมินผลโครงการ ที่ผู้วิจัยได้

ขับเคลื่อนกระบวนการของการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในโครงการได้

4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการหรือกองทุน ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา และค้นคว้าเอกสารพบว่า งานวิจัยทางการประเมิน โครงการส่วนใหญ่จะเน้นไปในทางด้านการศึกษา ส่วนงานวิจัยการประเมินโครงการทางด้านสังคมหรือการบริการ สังคม ผู้วิจัยนำเสนอผลงานวิจัยของนักวิชาการและงานวิจัยที่เป็นของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบเป็นกรอบความคิดทางการวิจัยโดยแยกประเด็นของผลงานวิจัยทางด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการและประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้ ดังนี้

4.1 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรม หรือแผนงานต่าง ๆ ของทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน สิ่งหนึ่งที่เป็นความมุ่งหวังขององค์กร หน่วยงานเหล่านั้น คือ การบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ โครงการ ที่ตนเองครอบครองเป้าหมายได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการศึกษาถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ โครงการ กรณีโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษา เอกสาร บทความทางวิชาการที่นักพัฒนานักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมประสบการณ์และนำเสนอ ไม่ว่าจะป็นกระบวนการดำเนินงาน หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานตามโครงการมีประสิทธิภาพของกลุ่ม หรือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันกับ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากประสบการณ์และการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ โครงการดังกล่าว พบว่าความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จของโครงการขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ผู้นำ จากการศึกษาของจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2544 ก : 191) ที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก การศึกษารูปแบบและความเป็นไป ได้ในการจัดระบบ โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม กรณี กลุ่มชมรมทรัพย์สินชนพื้นนคร่วมเกล้า โชน 8 พบว่า ผู้นำเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มองค์กรมีการบริหารจัดการ โครงการประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพหรือบรรลุตามเป้าหมายของกลุ่มและองค์กร อย่างเช่นกรณีของนางพิกุล ธัญญะเจริญ ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม มีความเป็นผู้นำกลุ่มและ มีภาวะของความเป็นผู้นำสูง มีความซื่อสัตย์ และมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานราชการ รวมถึงเป็นบุคคลที่ได้รับรางวัลสำหรับผู้นำ

ชุมชนดีเด่นประจำปี 2541 จากมูลนิธิดวงประทีป รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีความอดทน มุ่งมั่นและตั้งใจ
จริงในการทำงาน มีความกระตือรือร้นในการที่จะปฏิบัติงาน

2. คณะกรรมการกลุ่มหรือองค์กร ซึ่งสุรวี แสงสว่าง (2540 : บทคัดย่อ) ได้รายงานผล
การศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารและการตลาดของกลุ่มอาชีพ ครัวเรือนอาชีพ เหนือเขตอนถ่าง
ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ผลการศึกษาค้นพบว่า
คณะกรรมการกลุ่มหรือองค์กร มีการจัดตั้งคณะกรรมการ และแจ้งหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร
ไว้อย่างชัดเจน หรือการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการบริหาร โครงการ ได้กำหนด
ออกเป็นฝ่ายแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพและประสบผล
สำเร็จ

เช่นเดียวกับที่ วุฒิเลศ เทวกุลและคณะ (2541 : 135-136) ที่ได้รายงานผลการศึกษา และ
ติดตามประเมินผล การดำเนินงานกองทุนพัฒนาชุมชนภายหลังการดำเนิน โครงการทดลองร่วมกัน
ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับธนาคารออมสิน ที่ให้
อธิบายไว้ว่า การปฏิบัติหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการบริหาร โครงการและการกระจายอำนาจ
ความรับผิดชอบ การปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานในเรื่องการอนุมัติสินเชื่อให้รวดเร็วยิ่งขึ้น การ
สนับสนุนในด้านงบประมาณ กำจัดคนและสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร รวมถึงการปรับปรุงในเรื่อง
สัมพันธภาพระหว่างบุคลากรในองค์กร มีผลต่อการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพได้

ซึ่งไม่มีความแตกต่างไปจากที่ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2544 ก : 131) ที่ได้รายงานผล
การศึกษาการดำเนินงานของโครงการ โรงเรียนชุมชนบ้านนาไผ่ ตำบลกุดชุม จังหวัดยโสธร ไว้ว่า
ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จได้ขึ้นต่อกับ การแบ่งหน้าที่ของ
คณะกรรมการบริหาร หรือการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการบริหาร โครงการ มีการ
กำหนดหน้าที่ออกเป็นฝ่าย แต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน

3. การสร้างเครือข่าย จากการศึกษาของวิญญา เวชชชัย (2544 ก : 62) เกี่ยวกับการ
สร้างเครือข่ายได้สรุปไว้ว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่สามารถช่วยให้กลุ่ม องค์กรมี
พลังและเป็นฐานสำหรับการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยอาศัยการติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนความ
ช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ถ้าหากปัญหาเหล่านั้นเกินความ
สามารถที่จะแก้ไขได้ภายในกลุ่มของตนเอง อย่างเช่นการศึกษาเครือข่ายหัตถกรรมและพัฒนาศรี
อีสาน "กลุ่มแม่หญิง" ครัวเรือนพรหม ไม้และกลุ่มพรพรหม ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองขอมสิ
ธรรมชาติ ที่พบว่า มีการจัดองค์กรในลักษณะของการเป็นเครือข่าย โดยเป็นเครือข่ายหัตถกรรมและ

ความสามารถในการทอผ้า การย้อมสี การจัดองค์ประกอบและการพัฒนากระบวนการผลิต การจัดการด้านการตลาดอย่างเป็นระบบและมีทิศทางมากขึ้น

4. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกองค์กรหรือชุมชน ซึ่งจตุรงค์ บุญรัตนสุนทร (2544 ข : 192-196) ได้ศึกษาและรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนพื้นนคร่วมเกล้าไชย 8 ไว้ว่า กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน คือ มูลนิธิศุภนิมิตฯ และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกลุ่ม ด้วยการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมในการบริหารจัดการและพัฒนากลุ่ม การศึกษาดูงาน การส่งเสริมอาชีพ และรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม

เช่นเดียวกับกัณฑ์ หนีญญา เวชยชัย (2544 ข : 92-93) ที่ได้ศึกษาและรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่มพรหมไม้และกลุ่มแพรวพรรณ ไว้ว่า กลุ่มได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ คือ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมเพื่อการพัฒนาสตรีอีสาน สำนักงานประสานสังคม และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ทำให้ได้มีโอกาส เรียนรู้และได้รับการพัฒนาทักษะการผลิต จัดทำโครงการศึกษาดูงาน การพัฒนาระบบตลาด ระบบการจัดที่ประชุม และยังคอยให้การสนับสนุน นิเทศงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

5. การมีประสบการณ์และความพร้อมของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม จากการศึกษาถึงการบริหารจัดการ โครงการ กองทุนหรือกลุ่ม องค์กรของ หนีญญา เวชยชัย (2544 ค : 89) ที่ได้ศึกษาถึงการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มพรหมไม้และกลุ่มแพรวพรรณ พบว่า กลุ่มดังกล่าวมีประสบการณ์มาก่อนในการบริหารงาน ประกอบกับที่กลุ่มมีความพร้อมและความคุ้นเคยหรือกระตือรือร้นทั้งด้าน การบริหารงานใน รูปแบบกลุ่ม หรือการจัดทำบัญชีกองทุน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน หรือกลุ่มอาชีพทอผ้า ซึ่งถือได้ว่ากลุ่มมีพื้นฐานมาจากกิจกรรมที่คุ้นเคยและเป็นทุนทางสังคมทางวัฒนธรรมอยู่ก่อนแล้วจึงเป็นรากฐานสำคัญของการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม ส่วนที่สำคัญคือการเลือกกิจกรรมกลุ่มที่สอดคล้องกับศักยภาพที่เป็นจริงของชาวบ้าน สามารถนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของครอบครัว มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในกิจกรรมและกลุ่มมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

6. การมีส่วนร่วม อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งของการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ โครงการ และกิจกรรมที่มีรูปแบบ วิธีการดำเนินงานด้วยการรวมกลุ่ม องค์กรชุมชนในหมู่บ้านการบริหารจัดการกลุ่มตนเองของชุมชนนั้น พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้โครงการ หรือกิจกรรมมีความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จ ตัวอย่างเช่น

ดังกล่าวสรุปได้ว่า สมาชิกหรือคณะกรรมการกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้กลุ่มหรือองค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น การประชุม จะช่วยให้การตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้านเริ่มดีขึ้นและการดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี

เช่นเดียวกันกับผลศึกษาของ จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร (2544 ค : 192) ที่ได้ศึกษาและรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์พื้ในนครร่วมเกล้า โชน 8 โดยหารสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพราะต้องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม

หรือ ผลการศึกษาของ อภิญญา เวชยชัย (2544 ง : 81) ที่พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มแพรรณ ได้อาศัยคนในชุมชนซึ่งประกอบด้วสมาชิกและคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การประชุม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม การเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกลุ่ม และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรม และอีกประการหนึ่งที่กลุ่มดำเนินการคือ การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่เปิดโอกาสให้กับสมาชิกในวัยหนุ่ม-สาว ที่มีความคล่องตัว มีความพร้อมในการที่จะเดินทางไปประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนดูงานกับองค์กรอื่น ๆ เข้ามาทำงานและการบริหารงานแทน

7. การประชาสัมพันธ์และการฝึกอบรม ลีลี่ โกศิยานนท์และวรวรรณ สุงชรธยา (2529 ก : บทคัดย่อ) ได้รายงานผลการศึกษา การประเมินผลกิจกรรมที่มอบหมายได้ของสตรี และเยาวชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ไว้ว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดำเนินการได้ดีเกิดขึ้นจากปัจจัยหลัก นั่นคือ การประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการและการเข้าร่วมการฝึกอบรมชี้แจงตามกระบวนการของ โครงการก่อนการดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการ สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของ โครงการมากยิ่งขึ้น

ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากการรายงานผลสัมฤทธิ์การปฏิวัติงาน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ) ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2541 ข : บทคัดย่อ) ที่พบในลักษณะเดียวกันว่า ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ โครงการเกิดจากปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมชุมชนคือกระบวนการอบรม การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ และการสื่อสารที่เป็นการเข้าใจร่วมกันในทุกระดับของผู้ปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ การดำเนินงานของกลุ่มแพรรณ ไม้และกลุ่มแพรรณ ที่อภิญญา เวชยชัย (2544 ง : 82) ได้ศึกษาและกล่าวไว้ว่า ความมีประสิทธิภาพขององค์กรนั้นขึ้นอยู่กับ การจัด

ที่คณะกรรมการหรือสมาชิกได้รับเป็นการสะสมความรู้ บทเรียนและภูมิปัญญาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และคุณภาพการผลิต

ในกรณีต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นผลของการศึกษาวิจัยของนักพัฒนา นักวิชาการ ที่อาศัยประสบการณ์ การศึกษา การค้นคว้า และวิจัย วิเคราะห์ในงานพัฒนาชุมชน การดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่ม องค์กรชุมชนที่อาศัยรูปแบบคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้บริหารจัดการ โครงการ หรือกิจกรรม ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 7 ประการที่กล่าวไปแล้วนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการบริหารจัดการ โครงการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันกับความมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้ที่ผู้วิจัยขอนำเสนอในลำดับต่อไป

4.2 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนิน โครงการและกิจกรรมในลักษณะของการให้การสนับสนุน ทางด้านเงินทุนหรือการจัดสรรงบประมาณให้กับกลุ่มและองค์กรดำเนินการเองแล้ว อีกเงื่อนไขหนึ่งที่จะทำให้โครงการมีการบริหารจัดการกองทุนหรือ โครงการของคณะกรรมการให้ประสบผลสำเร็จได้ความวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพนั้น การบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ศึกษา ได้กำหนดขึ้นมาในการศึกษารครั้งนี้ จากการศึกษา ค้นคว้า เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเงินกู้ที่มีประสิทธิภาพของสมาชิกกลุ่ม กองทุน หรือสมาชิก โครงการต่าง ๆ แล้ว พบว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ คือ

1. การกำหนดระเบียบเงินกู้ วงเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ย จากผลการศึกษาของจตุรงค์ มุขรัตน์สุนทร (2544 ช : 184-185) พบว่าการกำหนดระเบียบเงินกู้ วงเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ย การบริหารจัดการสินเชื่อของกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนพื้นนคร่วมเกล้า ไซน 8 ที่การบริหารสินเชื่อของกลุ่ม ที่มีการกำหนดและจัดแบ่งประเภทเงินกู้ไว้ในระเบียบการกู้เงิน เช่น ประเภทเงินกู้ฉุกเฉิน ประเภท เงินกู้สามัญ ประเภทกู้พิเศษ ประเภทกู้พิเศษเพื่อที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งการคิดอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดขึ้นจากความเห็นชอบของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน ทำให้กองทุนมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเงินกู้เพิ่มขึ้นและ เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก พร้อมทั้งสมาชิกสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านั้น ได้อย่างแท้จริง

2. การประกอบอาชีพ ในการประเมินผลกิจกรรมของลี้ ทัศนัยนนท์และวรวรรณ ตุกรรชว (2529 ช : บทคัดย่อ) ที่ได้ประเมินผลกิจกรรมเพิ่มทุนรายได้ของสตรี และเยาวชน ของกรมการพัฒนาชุมชน ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า ความมีประสิทธิภาพในการจัดการเงินกู้และสมาชิกสามารถส่งคืนเงินกู้และมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้น การประกอบอาชีพมักเป็นกิจกรรมพื้นฐานการ

ในส่วนที่เกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกโครงการหรือกองทุนที่ดี กระบวนการทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นอีกส่วนหนึ่งของความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเงินทุนของสมาชิกกองทุนหรือกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางเหล่านั้นก็สามารถตอบสนองของความต้องการของสมาชิกกลุ่ม องค์กรชุมชนจนได้รับความพึงพอใจในกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนที่สำคัญในความมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตาม โครงการและกิจกรรมได้

อย่างไรก็ตาม ความมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการและการบริหารจัดการเงินกู้ที่ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอไปแล้วนั้น ตามทัศนะของผู้วิจัยมีความเกี่ยวพันด้วยกับแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น จึงอาศัยรูปแบบ วิธีการ หลักการดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ สรุปข้อมูลสำหรับการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการและเงินกู้ครั้งนี้

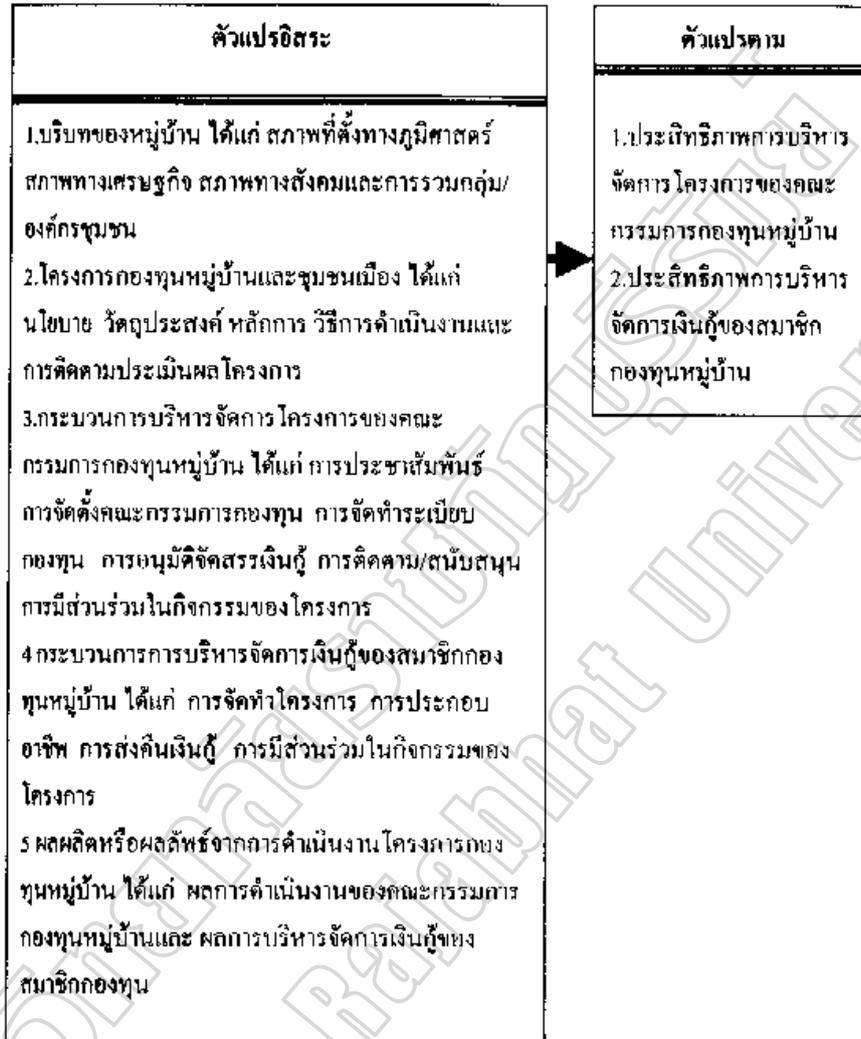
5.กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้าน กรณีศึกษา ตำบลเมืองยาง กิ่งอำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนรูปแบบการประเมินนั้น ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPP Model ของ Danail L. Stafflebeam ซึ่งถือเป็นรูปแบบการประเมินโครงการในเรื่อง ของสภาพแวดล้อมหรือบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต โดยมีเนื้อหาและประเด็นของการประเมินดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีประเด็นดังนี้คือ
 - 1.1 บริบทหรือปัจจัยพื้นฐานด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน
 - 1.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์
 - 1.1.2 สภาพทางด้านเศรษฐกิจ
 - 1.1.3 สภาพทางด้านสังคม
 - 1.1.4 การมีส่วนร่วมและการรวมกลุ่ม องค์กร ในชุมชน
 - 1.2 โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - 1.2.1 นโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงาน
 - 1.2.2 หลักการของโครงการ
 - 1.2.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1.2.5 การติดตามประเมินผล โครงการ
2. ด้านกระบวนการ(Process) ประเด็นที่จะประเมินประกอบด้วย
 - 2.1 การบริหารจัดการ โครงการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วยประเด็นดังนี้
 - 2.1.1 การประชาสัมพันธ์
 - 2.1.2 การจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน
 - 2.1.3 การจัดหาระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ
 - 2.1.4 การอนุมัติจัดสรรเงินกู้
 - 2.1.5 การติดตาม/สนับสนุนสมาชิก
 - 2.1.6 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ
 - 2.2 การบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกกองทุน ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้
 - 3.2.1 การจัดทำโครงการ
 - 2.2.2 การประกอยอาชีพ
 - 2.2.3 การเร่งคืนเงินกู้
 - 2.2.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ
3. ด้านผลผลิตหรือผลลัพธ์(Outcome) ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้
 - 3.1 ผลการดำเนินงานตาม โครงการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 - 3.2 ผลการบริหารจัดการเงินกู้ของสมาชิกกองทุน

กรอบความคิดในการวิจัยประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สรุปได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงกรอบความคิดการศึกษาวิจัย